

Vergaderjaar 2024–2025

26 643

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

36 382

Wijziging van de Wet hergebruik van overheidsinformatie en enkele andere wetten in verband met de implementatie van richtlijn nr. 2019/1024/EU van het Europees parlement en de Raad van 20 juni 2019 inzake open data en het hergebruik van overheidsinformatie (Wet implementatie Open data richtlijn)

CXLVII

Grip op algoritmische besluitvorming bij de overheid: de rol van de Eerste Kamer

H¹

BRIEF VAN DE STAATSSECRETARIS VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 8 januari 2025

Met deze brief informeer ik u over de stand van zaken van een aantal gedane toezeggingen aan uw Kamer. Verder neem ik u mee in de stand van zaken van de Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS).

Voortgang Nederlandse Digitaliseringsstrategie (NDS)

Op 2 december jl. had ik een bestuurlijk overleg met het Netwerk Publieke Dienstverleners (NPD), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), het Interprovinciaal Overleg (IPO), de Unie van Waterschappen (UvW) en mijn collega's, de Minister van Economische Zaken (EZ) en de Staatssecretaris voor Rechtsbescherming vanuit Justitie en Veiligheid (JenV). We willen samen als één overheid aan de slag met de prioriteiten op het gebied van digitalisering. Ik ben daarom blij met hun nauwe betrokkenheid en inbreng, de aandacht die bovengenoemde partijen hebben voor dit onderwerp en de scherpste van hun inbreng tijdens het overleg. Dit geeft mij veel vertrouwen in de digitale toekomst van Nederland. Ik heb met hen gesproken over de volgende zeven prioriteiten die op drie niveaus in te delen zijn:

- I. Ambities: de doelen die we met elkaar willen bereiken:
 - a. De overheid biedt burgers en ondernemers toegankelijke en passende dienstverlening en maakt beleid waarin zij centraal staan, ten dienste van maatschappelijke opgaven

¹ De letter H heeft alleen betrekking op 26 643.

- b. De overheid versterkt haar digitale weerbaarheid en digitale autonomie
- II. Versterken organisatie: om responsief te handelen, en om gestelde doelen snel efficiënt en in gezamenlijkheid te realiseren
 - c. Politiek-bestuurlijke aansturing en efficiëntere samenwerking (één overheid)
 - d. Digitaal vakmanschap
- III. Toepassingen: verantwoorde inzet van digitale technologie om aan onze doelen bij te dragen
 - e. Artificiële intelligentie
 - f. Data
 - g. Cloud

Alle aanwezigen spraken hun steun uit voor deze zeven prioriteiten en gaven ook nog enkele aandachtspunten mee voor de verdere uitwerking. We gaan daarom in gezamenlijkheid verder met het uitwerken van deze prioriteiten voor de NDS. Dat doen wij natuurlijk samen met de eerdergenoemde partijen, maar ook met andere overheden, wetenschap en bedrijfsleven. Ik verwacht de NDS in april van 2025 naar uw Kamer te sturen.

Toezeggingen – Gesprek met IPO, de VNG en de Unie van Waterschappen over hergebruik van onderzoeksgegevens² en gesprek met Invest-NL³

Mijn voorganger heeft uw Kamer tijdens de plenaire behandeling van de Wet implementatie Open data richtlijn toegezegd in gesprek te zullen treden met respectievelijk het IPO, de VNG, de Unie van Waterschappen en met Invest-NL over hergebruik van onderzoeksgegevens. Het gesprek met Invest-NL dient te gaan over investeringen die Nederlandse mkb's, start-ups en andere bedrijven zullen ondersteunen in het ontwikkelen van nieuwe businessmodellen, zodat zij kunnen concurreren met niet-Europese bigtechondernemingen. Met de medeoverheden dient gesproken te worden om afspraken te maken over een inspanningsverplichting om bij extern uitgezet onderzoek de onderzoeksgegevens voor hergebruik beschikbaar te stellen. Door de wisseling van het kabinet en andere prioriteiten op het onderwerp van het hergebruik van gegevens, waaronder de plenaire behandeling van de uitvoeringswet datagovernanceverordening, hebben deze gesprekken nog niet plaatsgevonden. Ik ben voornemens om deze gesprekken voor begin 2025 in te plannen. Vervolgens zal ik u daar over informeren in een volgende verzamelbrief.

Toezegging – Informeren Kamer over de toegang van maatschappelijke organisaties tot openbare registers met persoonsgegevens⁴

De leden Van Gasteren (BBB) en Fiers (GroenLinks-PvdA) hebben gevraagd over wanneer de algemene maatregel van bestuur eraan komt waarmee geregeld wordt dat persoonsgegevens in bepaalde wettelijke openbare registers onder de Wet hergebruik van overheidsinformatie (Who) vallen. Deze persoonsgegevens zijn immers onder de gewijzigde Who uitgezonderd door middel van een zogenoemd «nee, tenzij» principe in artikel 2, eerste lid, onderdeel h van de Who. De primaire toegang tot dergelijke registers wordt overigens niet in de Who geregeld, maar in de eigen wetgeving van die registers en openbaarheidswetgeving zoals de Wet open overheid. Ik heb toegezegd uw Kamer voor het einde van 2024

² T03926

³ T03927

⁴ T03924

te informeren over hoe we dit gaan implementeren. Om uw Kamer hier goed over te kunnen informeren moet een groot aantal openbare registers (minimaal 65) die persoonsgegevens bevatten beoordeeld worden. Hierbij zijn ook verschillende beleidsopties om hergebruik te realiseren. Deze beleidsopties en de beoordeling van het grote aantal openbare registers loopt op dit moment nog. Ik zal uw Kamer daarom uiterlijk op 1 juli 2025 kunnen informeren over deze toezegging.

Toezegging – Onderzoek ondergrens opensourcecommunities en financiële ondersteuning⁵

In het debat over de Wet digitale overheid (Wdo) op 21 februari 2023 hebben de leden Van den Berg (VVD) en Talsma (ChristenUnie) gevraagd of een ondergrens kan worden gedefinieerd voor *opensourcecommunities* en zo ja, hoe dit juridisch kan worden verankerd. Tevens is gevraagd of financiële ondersteuning van *communities* mogelijk is. Uw Kamer is toegezegd dat te onderzoeken en uw Kamer daarover te informeren⁶. Ik ben tot de conclusie gekomen dat regulering of financiering van *opensourcecommunities* niet opportuun is. Het belang van een open source community is dat een breed publiek kan meekijken op de broncode van software die openbaar is gemaakt. Dat biedt vertrouwen omdat onafhankelijke personen, dat wil zeggen personen die geen belang hebben bij de werking van de software, van buitenaf kunnen zien hoe software werkt.

Opensourcecommunities waarover we het in dit verband hebben zijn naar de aard vrijwillig en niet strikt georganiseerd. Zij zijn geen verantwoording schuldig aan wie dan ook, niet alleen juridisch maar ook niet financieel. Dat maakt hen breed toegankelijk en biedt hen onafhankelijkheid in hun functioneren. Te veel regelen en sturen in de wens naar zekerheid gaat ten koste van deze brede toegankelijkheid en de onafhankelijkheid, en schiet daarmee het doel voorbij. Hiermee acht ik de toezegging afgedaan.

Toezegging – Gesprek met Minister voor Rechtsbescherming gebruik van algoritmes binnen rechtspraak⁷

In het debat «Grip op algoritmische besluitvorming bij de overheid» van 21 maart 2023 is toegezegd dat er een gesprek zou plaatsvinden over het gebruik en de inzet van AI bij de rechtspraak. Artificiële Intelligentie (AI) verandert de wereld ingrijpend en heeft in de (nabije) toekomst ook effect op de Rechtspraak, het rechtspreken en het toezichthouden. Procespartijen zullen AI gebruiken, AI (of door AI gegenereerde content en besluiten) zal onderwerp van geschil zijn en zal impact hebben op bewijsvoering. Door een terugloop in het personeel en verzwarende rechtszaken zet de Rechtspraak in op slimmer en innovatiever werken ten behoeve van de rechtzoekenden. Daarbij blijft de bescherming van fundamentele rechten als privacy, non-discriminatie en (rechterlijke) autonomie centraal staan.

Gesprekken over het gebruik van algoritmes met en binnen de rechtspraak vinden regelmatig plaats op ambtelijk niveau. Ook is het gebruik van AI binnen de rechtspraak aan bod gekomen op de conferentie «Digitale Rechtsstaat» op 12 november 2024, georganiseerd door het Ministerie van Justitie en Veiligheid. Tijdens die conferentie kwamen onder meer aan bod: de mogelijkheden die AI biedt voor de rechtspraak, de gebieden waarop AI invloed zal hebben op de Rechtspraak en hoe de Rechtspraak alert moet blijven op de bescherming van fundamentele (staats)rechtelijke beginselen. Begin 2025 presenteert de Rechtspraak een

⁵ T03659

⁶ Handelingen I 2022–2023, nr. 10, item 12 – blz. 12

⁷ T03669

AI-strategie waarin wordt ingegaan op verantwoorde toepassing van AI in het domein en de omgeving van de Rechtspraak.

Op dit moment verkent de Rechtspraak de mogelijkheden die AI biedt, bijvoorbeeld bij het pseudonimiseren van te publiceren rechterlijke uitspraken. Ook is de Rechtspraak in samenwerking met andere Justitie & Veiligheid partners en de wetenschap betrokken bij de ontwikkeling van GPT NL.

Tot slot werkt de Rechtspraak hard aan de AI-geletterdheid, een van de belangrijke elementen van de AI-verordening. Op deze manier wordt invulling gegeven aan de toezegging om het gesprek te voeren over AI bij de rechtspraak, niet eenmalig, maar continue. Hiermee acht ik de toezegging afgedaan.

Toezegging – Implementatiekader voor zomer inclusief praktische overzichten Rathenau Instituut⁸

Het afgelopen jaar is gewerkt aan de nieuwe versie van het implementatiekader «Verantwoorde inzet van algoritmen» (inmiddels hernoemd naar «Algoritmekader»), waarvan de eerste versie in juli 2023 met de Tweede Kamer gedeeld is. Deze wordt gelanceerd op 19 december.⁹ Dit kader geeft een overzicht van de vereisten die gelden voor de inzet van algoritmen en AI-systemen en geeft aanbevolen maatregelen, instrumenten en best practices om aan deze vereisten te voldoen. Deze vereisten en maatregelen zijn uitgesplitst naar thema, rol en fase in de levenscyclus van het algoritme. Dit kader is open ontwikkeld in samenwerking met partijen van binnen en buiten de overheid. Uw Kamer heeft op 21 maart 2023 gevraagd om daarbij de praktische overzichten gemaakt door het Rathenau Instituut te betrekken. Deze aanbevelingen zijn waar mogelijk verwerkt in het Algoritmekader, waarmee ik de toezegging als afgedaan beschouw. Het Algoritmekader zal op basis van ontwikkelingen de komende tijd bijgewerkt worden, zoals de inwerkingtreding van de AI-verordening.

Toezegging – Publicatie mensenrechtentoetsen AI-gebruik¹⁰

Het kabinet moedigt overheden actief aan om mensenrechtentoetsen uit te voeren bij de inzet van algoritmes en AI. De Europese AI-verordening verplicht het uitvoeren van een mensenrechtentoets voor AI-systemen met een hoog risico in gebruik door overheidsorganisaties. Er wordt momenteel door de Europese Commissie gewerkt aan de invulling van deze verplichting waarbij ook de lessen vanuit de mensenrechtentoets die het meest bekend is bij overheden, de Impact Assessment Mensenrechten en Algoritmes (IAMA),¹¹ worden meegenomen. Het algoritmeregister biedt ruimte om de resultaten van een mensenrechtentoets te publiceren. Het algoritmeregister is steeds meer bekend bij overheden en wordt ook steeds beter gevuld. Ik stimuleer overheden actief om meer te publiceren, o.a. via handreikingen, ondersteuningsteams, zogenaamde aansluit-sessies en regiotours. Tot slot hebben de departementen uw Kamer toegezegd ten minste hun hoog-risico AI-systemen (volgens de tekst van de AI-verordening) voor eind 2025 in het Algoritmeregister te registreren. In de Jaarrapportage Rijk (JBR) 2024 zullen departementen inzicht verschaffen in de precieze voortgang. Hiermee acht ik de toezegging afgedaan.

⁸ T03664

⁹ <https://minbzk.github.io/Algoritmekader/>

¹⁰ T03667

¹¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/02/25/impact-assessment-mensenrechten-en-algoritmes>

Commissiebrief d.d. 13 november 2024

Voor de beantwoording van de vragen uit uw commissiebrief met betrekking tot nadere vragen inzake uitvoering van motie-Fiers c.s. over diverse voorwaarden voor toetsing bij toekomstige digitaliseringswetgeving door de Eerste Kamer; Wet implementatie Open datarichtlijn, heb ik meer tijd nodig.

Uw vragen gaan, terecht, over de integraliteit van de wetgeving. Gesprekken hierover wil ik zorgvuldig voeren voor ik hierop kan antwoorden. Ik zal uw Kamer om deze reden uiterlijk eind maart 2025 informeren.

De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
Digitalisering en Koninkrijksrelaties,
Z. Szabó

BIJLAGE

Volgnummer	Naam	Informatie
1	Lijst afgedane toezeggingen met verzamelbrief digitalisering december 2024	